DUBBA · OYSS HAZIRLIK
10. Sınıf Coğrafya Dersi 1. Dönem 1. Ortak Yazılı Sınavı · Senaryo 5
Süre: 40 dakika · Her sorunun puanı yanında yazılıdır.

Adı Soyadı: .....
Sınıf / No: .....
Puan: .....

Telefonda aç: süreli çöz, paylaş

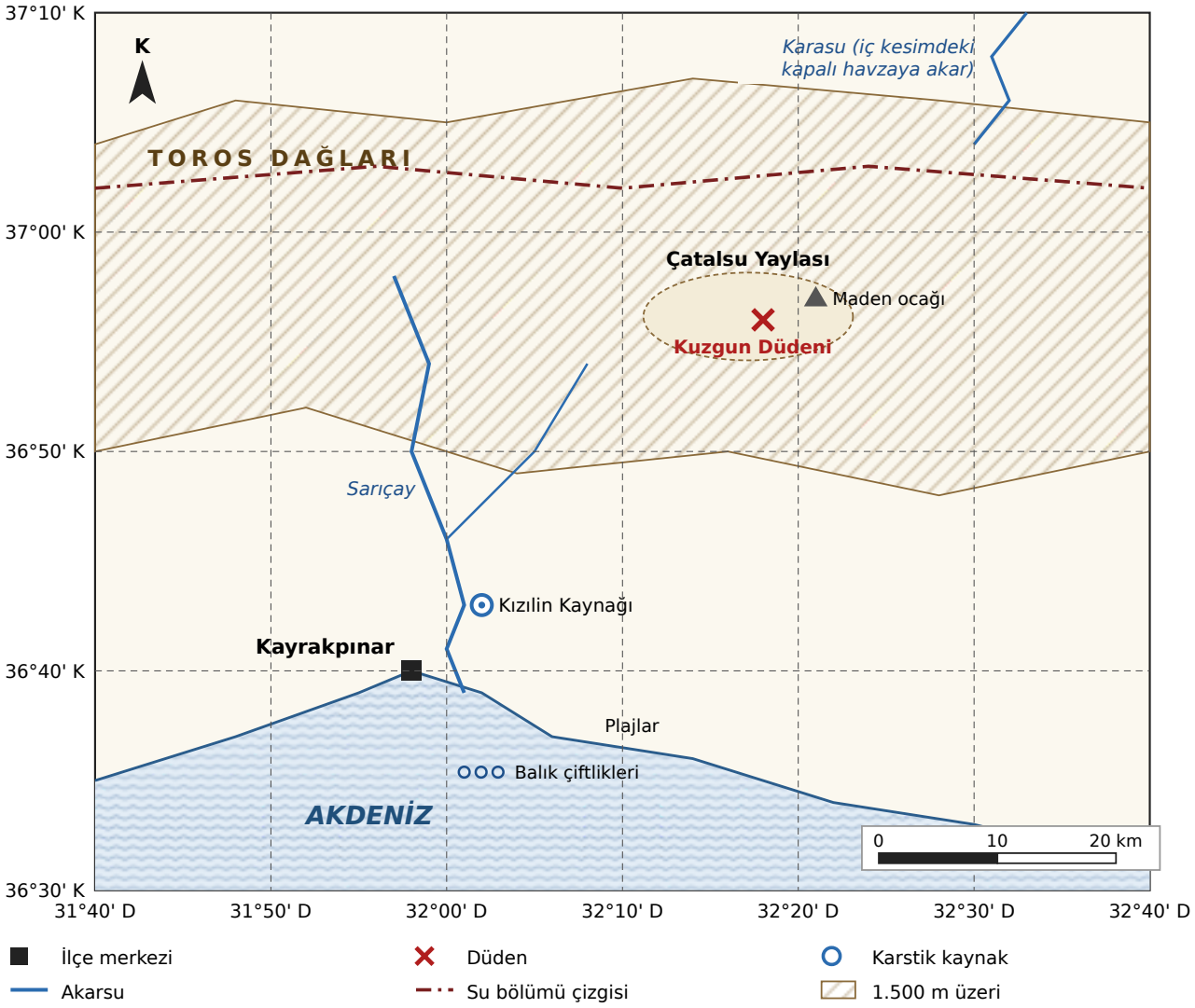
10. Sınıf Coğrafya · 1. Dönem 1. Ortak Yazılı (Senaryo 5)

1. Aşağıda Akdeniz kıyısındaki kurgusal Kayrakpınar ilçesinde yaşanan bir çevre olayıyla ilgili yerel bir haber ve ilçe ile yakın çevresinin konum ve fiziki haritası (Şekil 1) verilmiştir.

> ***Yayladaki Düden Kıyıdaki Kaynağı Bulandırdı*** *(Kayrakpınar Postası, 21 Ekim 2026)*
>
> *Çatalsu Yaylası'ndaki maden ocağının atık havuzunda, iki gün süren sağanağın ardından 16 Ekim gecesi set yarıldı. Kireçli ve kimyasal katkılı ince çamur, yamaçtan aşağı süzülerek yaylanın en büyük düdeni olan Kuzgun Düdeni'ne boşaldı. Üç gün sonra ilçe merkezine içme suyu sağlayan Kızılin Kaynağı'nın suyu süt rengini aldı ve belediye şebekeye su vermeyi durdurdu. Jeoloji uzmanları, birkaç yıl önce düdene bırakılan zararsız bir boyanın da günler sonra bu kaynaktan çıktığını hatırlatarak düden ile kaynağın yer altındaki boşluklarla birbirine bağlı olduğunu açıkladı. Maden ocağında çalışmalar durduruldu.*

© 2026 Dubba · Tüm hakları saklıdır. Bütün hâlde bedelsiz dağıtılabilir; satılamaz, ticari amaçla kullanılamaz. dubba.com.tr/telif

Şekil 1. Kayrakpınar ilçesi ve yakın çevresinin konum ve fiziki haritası

1.1. Atığın yer altına karıştığı Kuzgun Düdeni'nin konumunu Şekil 1'den yararlanarak yazınız. Cevabınızda düdenin bulunduğu yarım küreleri, yer aldığı paralel ve meridyen aralığını, çevresindeki yer şekillerine ve ilçe merkezine göre konumunu ve bağlı olduğu akarsu havzasını belirtiniz.

© 2026 Dubba · Tüm hakları saklıdır. Bütün hâlde bedelsiz dağıtılabilir; satılamaz, ticari amaçla kullanılamaz. dubba.com.tr/telif

1.2. Haberde belirtilen içme suyu kesintisi dışında, Kuzgun Düdeni'ne karışan atığın yakın ve uzak çevredeki mekânlar üzerinde **üç** olası etkisini açıklayınız. Her etkiyi **hareket** ya da **etkileşim** kavramıyla ilişkilendiriniz.

2. Kayrakpınar Belediyesi, ilçenin 2006 ve 2026 yıllarına ait uydu görüntülerini Coğrafi Bilgi Sistemleri (CBS) ortamında üst üste getirerek karşılaştırmıştır. Karşılaştırmada belirlenen değişimler aşağıda numaralanmıştır.

- **I.** Yaylanın kuzeyindeki yamaçta 2006'da kesintisiz görünen yaklaşık 900 hektarlık çam ormanının yerinde, 2026 görüntüsünde koyu renkli ve bitki örtüsü bulunmayan geniş bir yanık saha vardır.
- **II.** Kıyı ovasında plastik örtülü seraların kapladığı alan 1.400 hektardan 3.600 hektara çıkmış, seraların bir kısmı Sarıçay yatağının hemen kenarına kadar ulaşmıştır.
- **III.** İlçe merkezinin yerleşik alanı ovaya doğru yaklaşık iki katına çıkmış; yeni mahalleler ve bir çevre yolu ortaya çıkmıştır.
- **IV.** Sarıçay ağzının doğusunda, deniz kaplumbağalarının yumurta bıraktığı kumsalın gerisindeki kum tepeleri şeridi yarı yarıya daralmış, yerinde yeni tesisler görülmektedir.

Her değişim için uydu görüntülerinden elde edilen bu bilginin hangi **uygulama alanında** ve hangi **amaçla** kullanılabileceğini aşağıdaki tabloya kısaca yazınız.

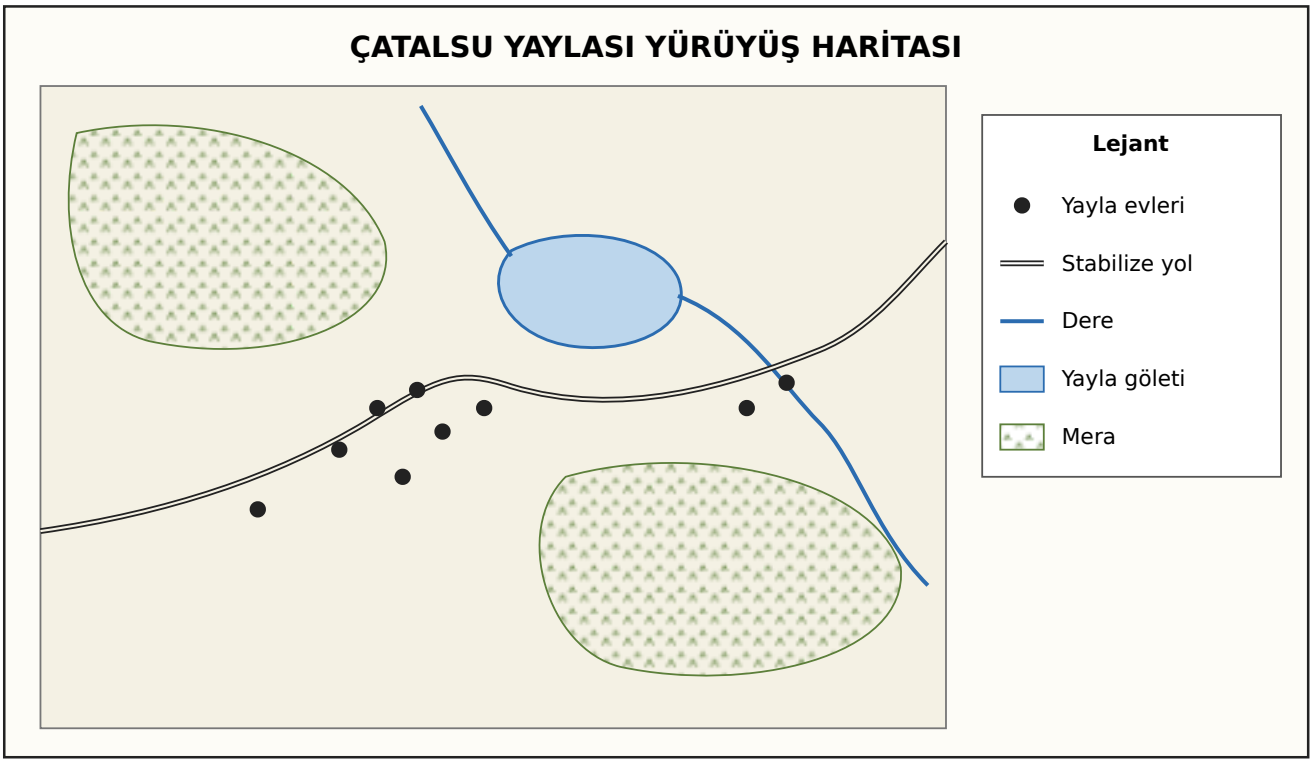
No	Uygulama alanı	Kullanım amacı
I		
II		
III		
IV		

3. Selin, Mert ve Ada; coğrafya dersindeki grup çalışmasında Çatalsu Yaylası'na gelen yürüyüşçüler için bir harita oluşturmaktadır. Grup, dijital harita uygulamasındaki uydu görüntüsünü altlık olarak kullanıp haritanın ilk taslağını hazırlamıştır (Şekil 2). Ardından haritaya eklemek için yaylada aşağıdaki verileri toplamıştır.

- **I.** Pansiyonların bulunduğu yerler
- **II.** Pansiyonların oda sayıları ve gecelik fiyatları
- **III.** Yaylanın içinden geçen yürüyüş patikasının güzergâhı
- **IV.** Sedir ormanının kapladığı saha
- **V.** Çeşmelerin bulunduğu yerler
- **VI.** Çeşme sularının içilebilir olup olmadığını gösteren ölçüm sonuçları

© 2026 Dubba · Tüm hakları saklıdır. Bütün hâlde bedelsiz dağıtılabilir; satılamaz, ticari amaçla kullanılamaz. dubba.com.tr/telif

Şekil 2. Grubun hazırladığı ilk harita taslağı

3.1. Toplanan verilerin **mekânsal veri** mi **mekânsal olmayan veri** mi olduğunu belirleyiniz. Mekânsal verilerin haritada hangi sembolle (nokta, çizgi, alan) gösterilmesi gerektiğini aşağıdaki tabloya yazınız. Mekânsal olmayan veriler için sembol hücresine kısa çizgi (–) koyunuz.

No	Veri türü	Sembol
I		
II		
III		
IV		
V		
VI		

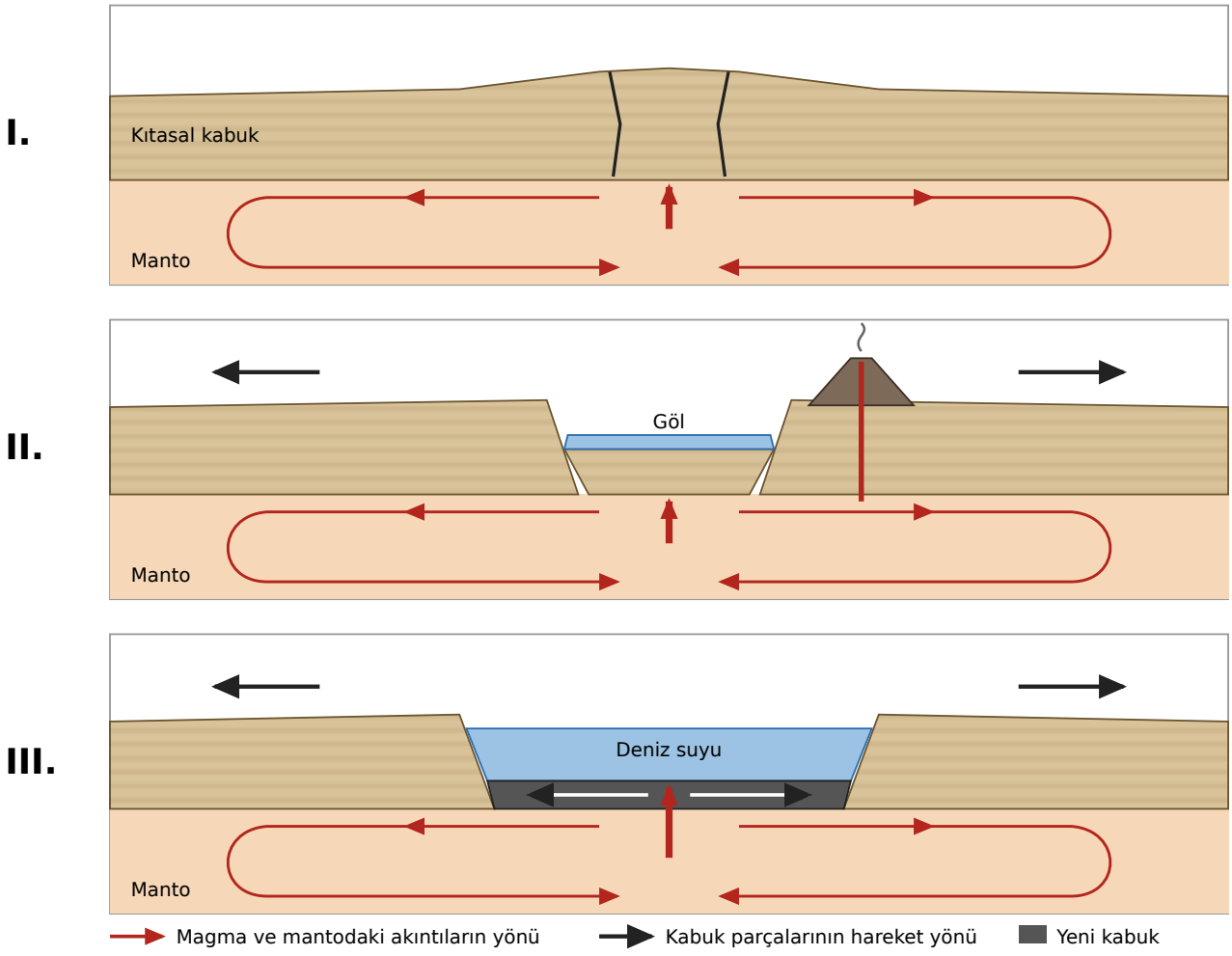
3.2. Grubun gözlemcisi Ada, taslağı diğer grupların haritalarıyla karşılaştırınca taslağın yürüyüşçüler için yeterli olmadığını fark etmiştir. Bir haritada bulunması gerektiği hâlde Şekil 2'de yer almayan **üç** bileşeni belirleyiniz. Her bileşenin haritaya nasıl ekleneceğini açıklayınız.

4. Mert, "Doğu Afrika'da Bir Vadinin Öyküsü" başlıklı sunumunda bölgedeki levha hareketlerini üç aşamalı kesitlerle (Şekil 3) anlatmıştır. Sunum notlarında Doğu Afrika'da kuzey–güney doğrultusunda binlerce kilometre süren çukur bir vadi bulunduğu, vadi tabanında uzun ve dar göllerin sıralandığı, vadinin kenarlarında

© 2026 Dubba · Tüm hakları saklıdır. Bütün hâlde bedelsiz dağıtılabilir; satılamaz, ticari amaçla kullanılamaz. dubba.com.tr/telif

volkan konilerinin yükseldiği ve vadinin kuzey ucunun bir denize açıldığı yazmaktadır.

Şekil 3. Doğu Afrika'da levha hareketlerinin aşamaları (şematik)

Şekil 3'ten ve sunum notlarından yararlanarak Doğu Afrika'daki levha sınırının türünü yazınız. I, II ve III. aşamalarda yaşanan süreçleri mantodaki konveksiyon akıntılarıyla ilişkilendirerek sırasıyla açıklayınız. Süreç devam ederse oluşacak IV. aşamada bölgenin nasıl bir görünüm alacağını açıklayınız.

5. Ada, ailesiyle Çatalsu Yaylası'na yaptığı gezide gözlemlerini aşağıdaki gibi not etmiştir.

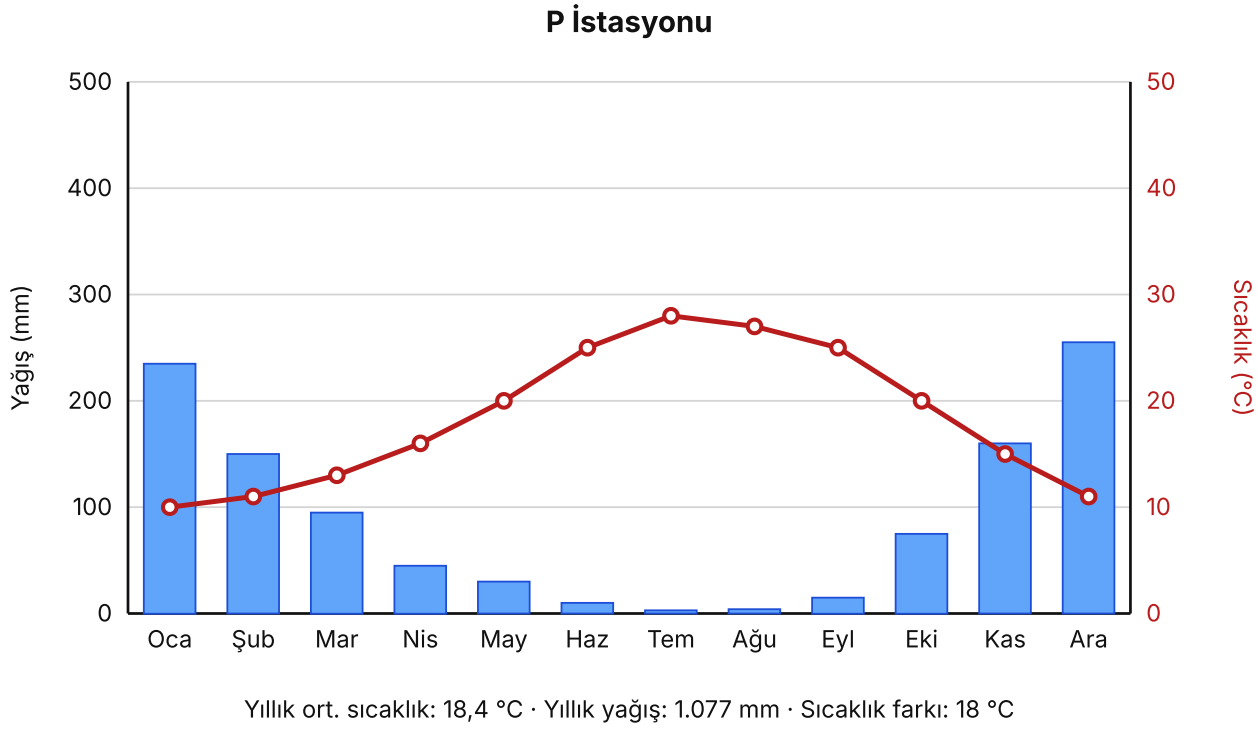
- Yayla 1.850 m yükseltidedir. Çevresindeki tepeler açık gri renkli, kalın katmanlı kireç taşlarından oluşur.
- Kireç taşlarının içinde deniz kabuklularına ve mercanlara ait fosiller vardır.
- Yeni açılan bir yol yarmasında kireç taşı katmanları yatay değildir; dalga biçiminde bükülerek bir yükselip bir alçalmaktadır.

© 2026 Dubba · Tüm hakları saklıdır. Bütün hâlde bedelsiz dağıtılabilir; satılamaz, ticari amaçla kullanılamaz. dubba.com.tr/telif

Deniz canlılarına ait fosillerin bugün 1.850 m yükseltideki bir yaylada bulunmasını, Toros Dağları'nın oluşumunu levha hareketleriyle ilişkilendirerek oluş sırasına göre açıklayınız. Açıklamanızda Ada'nın üç gözleminin her birini kanıt olarak kullanınız.

6. Kayrakpınar ilçesinin kıyı kesimindeki P İstasyonu'na ait iklim grafiği Şekil 4'te verilmiştir. İstasyona birkaç kilometre uzaklıkta, aynı iklim koşullarının görüldüğü ve yükseltileri birbirine yakın iki saha incelenmiştir.

- **K sahası:** Kireç taşından oluşur. Kayaç yüzeyinde yağmur sularının açtığı derin oluklar ve küçük çukurlar vardır; yağış suları yüzeyde uzun süre akmadan çatlaklardan yer altına süzülür.
- **L sahası:** Granitten oluşur. Sivri tepeler ve dik yamaçlar görülür; kayaç yüzeyinde iri kristaller gözle seçilebilmektedir.

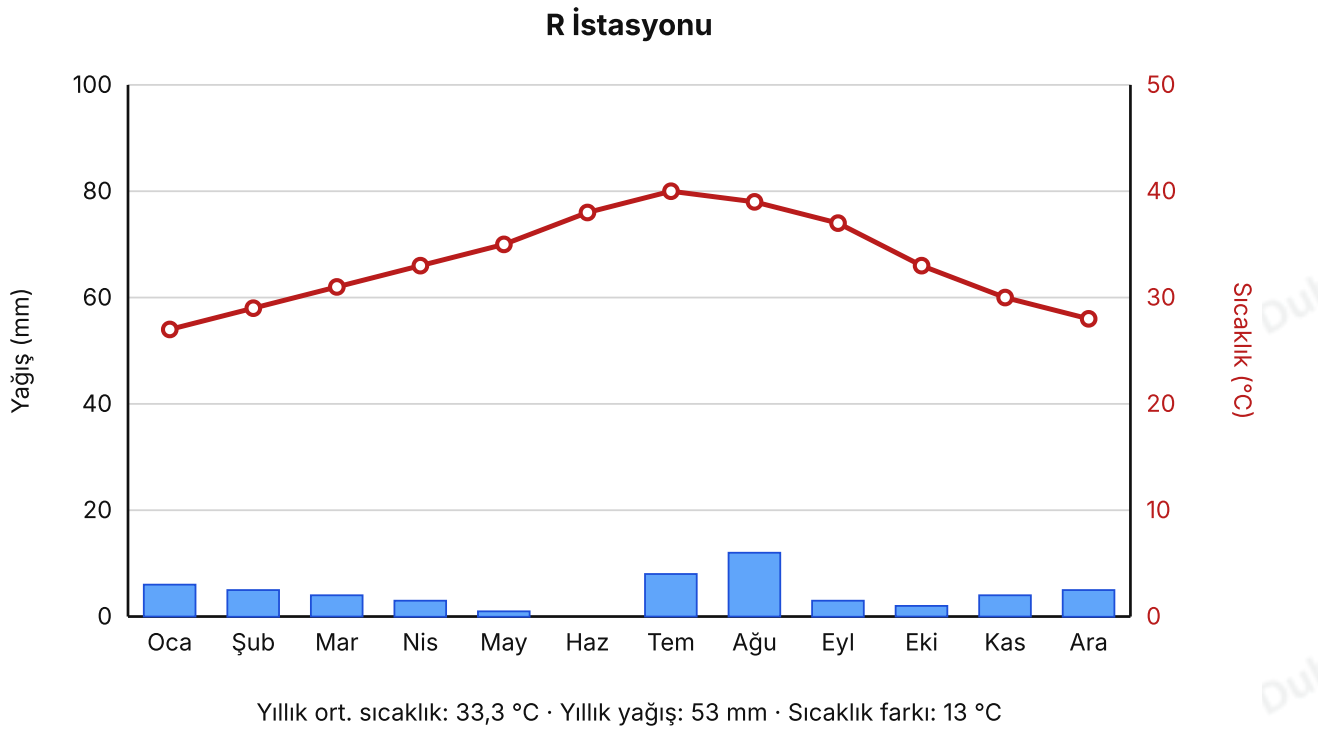
Şekil 4. P İstasyonu iklim grafiği

© 2026 Dubba · Tüm hakları saklıdır. Bütün hâlde bedelsiz dağıtılabilir; satılamaz, ticari amaçla kullanılamaz. dubba.com.tr/telif

Şekil 4'teki iklim özelliklerini ve iki sahanın kayaç özelliklerini dikkate alarak K ve L sahalarındaki ayrışma hızını karşılaştırınız. Karşılaştırmanızı iklim, kayaç ve kimyasal çözünme arasında neden-sonuç ilişkisi kurarak açıklayınız.

7. Selin, Mert'in sunumunda anlattığı Doğu Afrika vadisinin kuzey kesiminde, deniz seviyesinin altındaki bir çukurda bulunan R İstasyonu'nun iklim grafiğini (Şekil 5) ve bu sahayla ilgili bir araştırma notunu incelemiştir.

> *Saha, vadi boyunca sıralanan volkanlardan çıkan bazalt lavlarıyla örtülüdür. Gündüz güneş altında kızan koyu renkli kaya yüzeylerinin sıcaklığı 60 °C'yi aşmakta, gece 25 °C dolaylarına inmektedir. Kaya bloklarının yüzeyinde ince pullar hâlinde kopmalar ve ağ biçiminde çatlaklar vardır. Yer altındaki tuzlu suların yüzeye yakın kesimlerde buharlaşması sonucunda kayaç gözeneklerinde ve çatlaklarda beyaz tuz kristalleri birikmiştir. Bitki örtüsü yok denecek kadar azdır; kayaların üzerindeki toprak örtüsü yer yer birkaç santimetreyi geçmez.*

Şekil 5. R İstasyonu iklim grafiği

© 2026 Dubba · Tüm hakları saklıdır. Bütün hâlde bedelsiz dağıtılabilir; satılamaz, ticari amaçla kullanılamaz. dubba.com.tr/telif

Şekil 5'teki iklim özelliklerinden ve araştırma notundaki gözlemlerden yararlanarak R sahasında etkili olan ayrışma türünü ve bu ayrışmayı oluşturan **iki** süreci açıklayınız. Toprak örtüsünün ince olmasını ayrışma hızıyla ilişkilendiriniz. Aynı bazalt kayacı P İstasyonu'nun (Şekil 4) iklim koşullarında bulunsaydı ayrışma türünün ve hızının nasıl değişeceğini açıklayınız.

Cevap anahtarı: çözdükten sonra okut.
Her maddenin tam puan ölçütü, kısmi ve sıfır puan durumu, olası yanıt. Kendini puanla, aynı sayfadan 40 dakikalık sayaçla yeniden çöz.

© 2026 Dubba. Bu yazılının soruları, şekilleri, puanlama anahtarı ve çözümleri Dubba'nın özgün eseridir (5846 sayılı FSEK); tüm hakları saklıdır. Bütün hâlde ve değiştirilmeden çoğaltıp öğrencilere, sınıflara, okullara ve kurslara bedelsiz dağıtabilirsin; satılamaz, ücretli bir ürün ya da hizmette kullanılamaz, ticari amaçla kullanılamaz, başka sitede barındırılamaz, kaynak dubba.com.tr gösterilir. Telif Politikası 3. madde: dubba.com.tr/telif